

Куповица, узгој, исхрана и коришћење бикова и пастува у приплодне сврхе

Прошних неколико година настојало се од стране народне власти, Пољопривредно-шумарске коморе, и других организација да се обезбиједи што већи број мушких приплодњака, а нарочито бикова и пастува, ради оплемењивања нашег домаћег говечета и коња, у циљу повећања њихове продуктивности.

У овоме се прилично и успјело, мада још ни издалека нијесу задовољене потребе у приплодном материјалу, с обзиром на број приплодних крава и кобила које сада имамо у Републици. За обезбјеђење потребних приплодних пастува, основана је Станица за коњарство код које би се производио, бар донекле потребан број квалитетних пастува. За производњу приплодних бикова има три републичке установе које сваке године производе извјестан број бикова оберталске расе и гатачког соја. По квалитету произведени приплодни материјал одговара потребама народног говедарства, али се потребе не могу у потпуности задовољити бројем произведених бикова, као и пастува.

Поред републичких сточарских установа у задње вријеме почеле су и поједине земљорадничке задруге да производе приплодни материјал говеди гатачког соја, но још увијек у незнатној мјери.

Пољопривредно-шумарска комора и други републички органи вршили су набавку приплодног материјала нарочито бикова и крава, у нашој земљи и у Аустрији, да би се што више задовољиле потребе у приплодном материјалу говеди, јер је говедарство у овој републици једна од најслабијих грана сточарства, како по расним својствима тако и по продуктивности. Интересантно је да је говедарство скоро најелабије у оним срезовима гдје постоје најбољи услови исхране, као у Срезу иванградском.

Пошто ће се вјероватно и убудуће вршити откуп приплодних бикова и крава, то је потребно да се у овом чланку изнесу нека запажања о досадашњем откупу и расподјели нарочито бикова.

Чини нам се да досадашњи начин откупа није најбоље ријешен, те би га убудуће требало боље организовати.

Све до прошле године откупљивање су вршиле разне комисије и поједини претставници Задругаог савеза, установа, задруга итд. У току прошле године формирана је и Републичка комисија за откуп бикова, за потребе три среза, док су поједини срезови сами откупљивали. Сматрамо да је ово неправилно и убудуће би требало у свим комисијама одредити претставника Секретаријата за пољопривреду и шумарство као и претставника Пољопривредно-шумарске коморе. Откупљивање бикова у Републици вршиле су сточарске установе, добра и приватни одгајивачи. Цијене које су се постизале у откупу бикова нијесу нимало стимулативно дјеловале на произвођаче, јер су се углавном, кретале од 40.000 до 50.000 динара по бику, старом двије до три године. Овако ниске цијене, скоро као и пијачне, не потстрекавају произвођача да бика боље храни и његује од осталих говеди, јер му се не исплати боља исхрана, а нарочито концентратима.

Оваквим откупом знатно су погођене и републичке сточарске установе које производе и продају приплодне бикове. Цијена која се постиже за појединог бика не може да подмири ни трошкове за прву годину, исхране и његе, ако узмемо у обзир количину посисаног млијека, потрошених концентрате и друго. Ово чини да установе приплодни материјал не хране и не његују по пропису, већ га што више хране кабастом храном и пашом, а тиме се мора знатно губити на квалитету приплодног материјала, што се код установа не може дозволити, јер су оне позване да производе квалитетни приплодни материјал.

Продајом бикова по напријед наведеним цијенама, сточарске установе из године у годину губе знатна новчана средства, па им се тиме онемогућава боља производња. Процедура откупа тако је организована да произвођачи чекају мјесецима на преузимање бикова од стране корисника. Даље, поједини корисници се не придржавају процјене стручне комисије, већ поново врше процјену и произвођачи су били присиљени да бикове продају по нижим цијенама од комисијске процјене због тога што нијесу сигурни да ће их преузети раније одређени корисници. Има случајева да се бикови ангажују за поједине савезе, па се поново откаже куповица и поново се траже бикови, а све због тога што се на вријеме не осигурају потребна новчана средства.

Набавка оберинталских бикова и крава у току прошле двије године, вршена од стране Пољопривредне коморе и додјељивање овог материјала републичким установама и пољопривредним добрима, у циљу производње приплодног материјала, умјесна је и оправдана. Ове ће установе моћи да производе добар приплодни материјал, подесан за наше прилике. Поред овог, трошкови производње овог приплодног материјала знатно ће бити јефтинији него да се врши стални откуп у Аустрији.

Уступање приплодног материјала купљеног у Аустрији земљорадничким задругама, а поготову приватним сточарима неоправдан је и ово не би требало радити. Ово зато што се не посвећује довољно пажње њези и исхрани ових бикова, а поготову коришћењу у приплодне сврхе, због неразумијевања, као и због материјалних издатака саме задруге, а поготову приватног држаоца бика.

Даљи откуп оберниталаца уколико би се вршио, требало би вршити у мањем броју и што квалитетнији материјал, поготову бикове који би се додељивали сточарским установама ради даљег освјеживања крви у постојећим запатима. Установама треба омогућити потребна финансиска средства као и остале услове за производњу квалитетног приплодног материјала који ће свакако бити много јефтинији од оног који се купује у Аустрији.

Поред производње и набавке приплодних бикова и пастува, по нашем мишљењу још је важније њихово коришћење у приплодне сврхе на припусним станицама. Овом питању много се мање посвећује пажње, како од стране надлежних органа тако и од држаоца припусних станица. Станица за коњарство има око 40 пастува који се редовно упућује на сталне и сезонске припусне станице код земљорадничких задруга. За расподјелу ових пастува на сезонске припусне станице морају се поједини савези и задруге убјеђивати да преузму пастува на припусну станицу. Увијек је потешкоћа у исхрани, мада је познато да свака задруга може да обезбједи довољно сточне хране у времену од три до 4 мјесеца за једног пастува у сезони припуста. Било је и таквих случајева да задруга преко зиме продаје сијено, а кад јој се понуди пастув у сезони припуста, изговара се да нема сијена и да пастува не може да преузме, иако Станица за коњарство настоји и помаже новчано у исхрани пастува на сезонској припусној станици. Мали је број задруга које се благовремено припреме за исхрану и смјештај пастува на припусној станици. Срески задружни савези исто тако ово питање рјешавају и упозоравају задруге тек онда када пастув треба да се преузме, што је у доста случајева касно, с обзиром на исхрану и смјештај пастува. Држање пастува на станици код појединих задруга тако је слабо да пастув за кратко вријеме толико ослаби у кондицији да је неспособан за приплод. Приликом повратка овако слабо храњених и његованих пастува ова Станица мора у току јесени и зиме да троши много више сточне хране, а нарочито концентрата, да би се пастув опоравио и могао даље користити у приплодне сврхе. Још увијек има знатан број земљорадничких задруга које немају сезонске припусне станице, иако су им потребне. Већина задруга преузима по једног пастува на припусној станици и тим сматра да је потреба у пастувима задовољена. Ако узмемо у обзир број кобила на терену једне задруге, као и разбацаност села и њихову слабу повезаност путевима, јасно је да би требало у многим задругама и по неколико пастува. Ипак је коришћење

ових пастува у приплодне сврхе задовољавајуће, поготову у оним задругама гдје се пастув налази на сталној припусној станици или код оних задруга које редовно сваке године преузимају пастуве на сезонској припусној станици. Њега и исхрана пастува код ових задруга стално се побољшава, сем неколико изузетака, а сматрамо да ће се убудуће и код ових задруга ово стање знатно поправити. Контрола њега, исхрана и коришћење у приплодне сврхе на припусној станици од стране стручњака савеза и Народних одбора срезова врло је слаба, а на више мјеста и не постоји, нити се поједини стручњаци сматрају одговорним у погледу надзора над овим припусним станицама. У појединим случајевима и уколико се поједини пољопривредни стручњак интересује и заузима за правилну исхрану, његу и коришћење пастува или бика у приплодне сврхе, више пута налази на неразумијевање. Исто тако и Станица нема довољно могућности да обилази у току сезоне припусне станице, па није ни чудо што се дешавају поједини случајеви слабе изхране и њега приплодних пастува.

У погледу приплодних бикова, по нашем мишљењу, много је горе стање на терену, јер бикови се откупљују од стране задруге. Пољопривредно-шумарске коморе, задружног савеза или Народног одбора среза и исти се уступају задрузи. Задруге, у мање случајева, бикове држе у властитој режји на својим припусним станицама, а већи број бикова уступа се појединим напредним сточарима на приватну његу за одређени број година, с тим да га држалац даје у приплодне сврхе у дотичном селу.

Бикови које држе задруге на својим припусним станицама боље се хране, његују, а тиме и боље користе у приплодне сврхе од оних бикова који су уступљени приватним држаоцима. Пошто је припусна станица нерентабилна, те се задруге прије одлучују да бикове дају приватним држаоцима, због тога што ради једног или два бика мора да плаћа и радну снагу око држања ових бикова, па јој се тим трошкови знатно повисују, утолико више уколико задруга нема друге стоке да би могла да користи ову радну снагу за осталу стоку.

Колико нам је познато, иако се бикови већином, дају бољим и економски имућнијим сточарима, многи од њих нијесу у стању да бика правилно држе, хране и његују, те бикови нијесу способни за приплод. Поред овог, поједине бикове користе и за вучу сијена и дрва, па се, поред слабе исхране, још више повећава неспособност бика за приплод. Надзор за држање ових бикова у већини случајева, нарочито у планинским предјелима, и не постоји. Исто тако не постоји евиденција о коришћењу у приплодне сврхе т. ј. о припуштању. Коришћење бикова у равничарским предјелима знатно је боље због тога што сточари држе већином краве, јер због мањкања пашњака и оскудице у ливадама и сточној храни не држе бикове као у планинским предјелима, те су принуђени да краве подводе под задружне бикове или бикове који су дати у приватну његу.

У приликама које сада код нас постоје и поред правилног држања пастува, а нарочито бикова, тешко ће се моћи користити у приплодне сврхе на припусним станицама све док се правилно и благовремено не врши лиценцирање пастува и бикова, а нарочито у оним мјестима гдје постоје припусне станице. У том случају сточари ће бити присиљени да користе пастуве и бикове, који нису лиценцирани. И поред тога што постоји Уредба о вршењу лиценцирања, у току прошле године иста није примијењена у појединим општинама, нити се водило надзора о томе да ли се врши лиценцирање и у које вријеме, што је од битне важности за постизање циља. У појединим општинама вршено је лиценцирање, али врло касно и површно, а нарочито кастрирање нелиценцираних бикова и пастува.

Пошто припусне станице материјално оптерећују земљорадничке задруге, јер су нерентабилне, намеће се неопходна потреба да им се за извјесно вријеме, даје новчана помоћ у циљу одржавања припусних станица и то из фонда за унапређење пољопривреде, народних одбора и Републике.

Користити ове фондове за набавку мушких приплодњака за подизање припусних станица, као и помагање ових у држању приплодњака за вријеме док се поједине задруге економски не ојачају, затим за изградњу водовода у планинским предјелима, са добрим пашњацима, који оскудијевају водом. Колико нам је познато, у току прошле године је врло мало новчаних средстава утрошено у напријед наведене сврхе. Постоји и таквих случајева да су се ови фондови трошили у сасвим друге сврхе, што је сасвим неправилно.

Према напред изложеном, сматрамо да је од прворазредног значаја омогућити бољу исхрану и његу бикова и пастува на припусним станицама. Обуставити даље уступање бикова приватним сточарима, а нарочито у планинским предјелима, јер се слабо користе за приплод.

Вршити редовно и на вријеме лиценцирање бикова и пастува, нарочито у оном рејону, гдје постоје припусне станице и гдје је обезбјеђен потребан број приплодњака, како би се сточари принудили да користе што боље приплодне пастуве и бикове на припусним станицама.

На овај начин сматрамо да би се најприје дошло да резултата у погледу унапређења ове двије гране народног сточарства.